

Osnovi ekonomije

Skripta za prvi kolokvijum i ispit

Teorija i vežbe sa detaljnim objašnjenjima (poglavlja 1-11)

**SKRIPTE
EKOF**

Spremite ispit - lako i efikasno!

SKRIPTE ZA OSNOVE EKONOMIJE 2020/21

I kolokvijum		II kolokvijum		III kolokvijum		Rešeni rokovi	
Skripta	Baze	Skripta	Baze	Skripta	Baze	2017.	2018.
Primeri	Pregledi	Primeri	Pregledi	Primeri	Pregledi	2019.	2020.

© 2020 Skripte Ekof. Sva prava su zadržana. Autor zabranjuje beleženja i umnožavanja svog dela u celosti ili delimično, bilo kojim sredstvima, u bilo kom obliku, na bilo koji trajni ili privremeni, posredni ili neposredni način. (član 20. Zakona o autorskom i drugim srodnim pravima „Službeni glasnik RS“, br. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 - Odluka US RS i 66/2019)

4. Тржишне силе понуде и тражње - теорија -

Процењена комплексност лекције: **Једноставна лекција**
77% студената сматра да је ова лекција врло једноставна или једноставна.

ШТА ЈЕ ТРЖИШТЕ?

Тржиште је група купаца и продаваца одређеног добра или услуге. На пример, тржиште рачунара, јабука, крушака, књига итд.

КАКВА ТРЖИШТА ПОСТОЈЕ?

По својој структури, разликујемо неколико типова тржишта:

1. Конкурентно тржиште

Конкурентно тржиште је тржиште са великим бројем купаца и продаваца, при чему сваки има занемарљив утицај на тржишну цену. *Савршено* конкурентно тржиште има следеће карактеристике:

- број купаца и продаваца је толико велики да нико не може да утиче на тржишну цену
- сва продајна добра су хомогена (купцима је свеједно код кога ће обавити трговину)

2. Монополско тржиште

Монополско тржиште је тржиште где постоји само један продавац који диктира тржишну цену (монополиста). На пример, то је локални водовод.

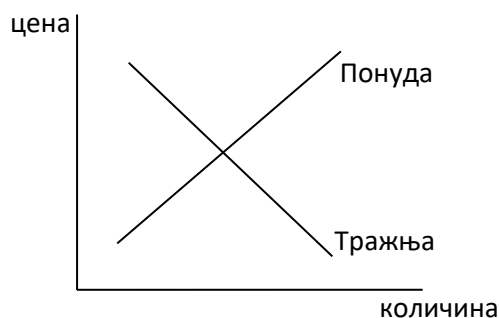
3. Олигополско тржиште

Олигополско тржиште је тржиште где постоји мали број продаваца који не конкуришу агресивно један другом. На пример, то је тржиште аутобуског превоза.

4. Монополистичко тржиште

Монополистичко тржиште је тржиште са великим бројем продаваца, а сваки има уникатан (јединствен) производ.

➡ Више о свакој тржишној структури учићемо за други колоквијум у оквиру лекција 14-18 – за сада је довољно да знате горњу поделу и карактеристике информативно.

Модел понуде и тражње

Уз претпоставку да све остало остаје непромењено (лат. *ceteris paribus*), овај модел нам говори да:

- тражена количина опада са порастом цене
- понуђена количина расте са растом цене

- ПРЕГЛЕД -

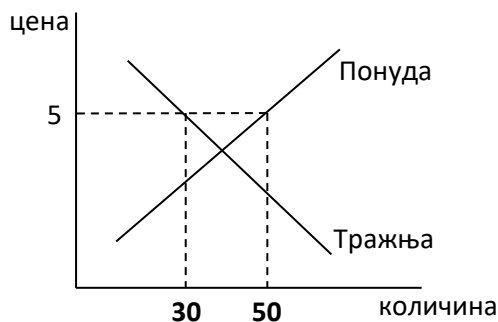
	ТРАЖЊА	ПОНУДА
1. тражена / понуђена количина	количина неког добра коју су купци спремни и у стању да плате	количина неког добра коју су продавци спремни и у стању да продају
2. закон тражње / понуде	уз све остало непромењено, тражена количина добра се смањује када расте цена	уз све остало непромењено, понуђена количина добра расте када расте цена
3. крива тражње / понуде	има негативан нагиб	има позитиван нагиб
4. тржишна тражња / понуда	збир свих индивидуалних тражњи за одређеним добром или услугом	збир свих индивидуалних понуда одређеног добра или услуге
5. померање криве тражње / понуде	пад / пораст тражње	пад / пораст понуде
6. померање <i>ДУЖ</i> криве тражње / понуде	промена тражене количине	промена понуђене количине
7/8. фактори који утичу на померање криве тражње / понуде	1) доходак - директно: нормално добро - обрнуто: инфериорно добро 2) цене сродних добара - директно: супститути - обрнуто: комплементи 3) укуси 4) очекивања 5) величина и структура становништва	1) цене инпута - обрнуто 2) очекивања 3) број продаваца 4) природни и друштвени фактори - метеоролошки - пословна етика - еколошки фактори итд.

- ДЕТАЉНИЈЕ -

1. ТРАЖЕНА КОЛИЧИНА И ПОНУЂЕНА КОЛИЧИНА

- **Тражена количина** је количина неког добра коју су купци спремни и у стању да плате.
- **Понуђена количина** је количина неког добра коју су продавци спремни и у стању да продају.

Ово можемо приказати и графички.

Уколико је валидна цена на тржишту 5 динара по јединици:

- **тражена количина** је 30 комада производа
- **понуђена количина** је 50 комада производа

Битна напомена: Тражена и понуђена количина односе се само на вредности на хоризонталној оси, а не на целокупне функције (криве) тражње и понуде!

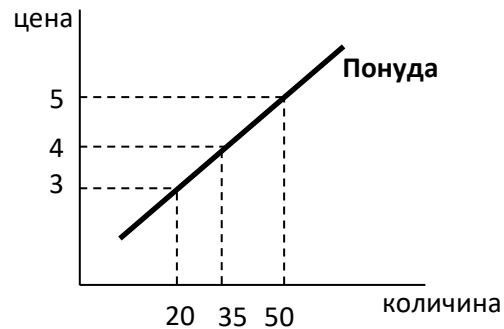
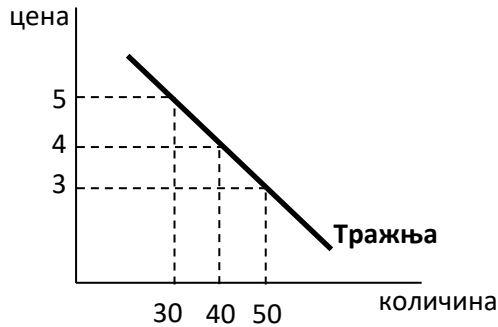
2. ЗАКОН ТРАЖЊЕ И ЗАКОН ПОНУДЕ

- **Закон тражње** каже да, уз све остало непромењено, тражена количина добра се смањује када расте цена. Другим речима, имамо негативну (обрнуту) везу између тражене количине и цене ($\downarrow\uparrow$).
- **Закон понуде** каже да, уз све остало непромењено, понуђена количина добра расте када расте цена. Другим речима, имамо позитивну (директну) везу између понуђене количине и цене ($\uparrow\uparrow$).

Напомена: Имајте на уму да је отворено питање у економији да ли закон тражње и закон понуде важе у свим случајевима. Постоје ретки изузеци када ови закони не морају да важе (нпр. закон тражње не важи код Гифеновог добра, што ћемо обрађивати у лекцији 21, за други колоквијум).

3. КРИВА ТРАЖЊЕ И КРИВА ПОНУДЕ

- **Крива тражње** је опадајућа, тј. негативног је нагиба (ово директно следи уколико важи закон тражње).
- **Крива понуде** је растућа, тј. позитивног је нагиба (ово директно следи уколико важи закон понуде).

Битна напомена: Крива тражње и крива понуде односе се и на хоризонталну и на вертикалну осу, односно на **комбинације цена и количина**, за разлику од тражене количине и понуђене количине са стр.35 у овој скрипти.

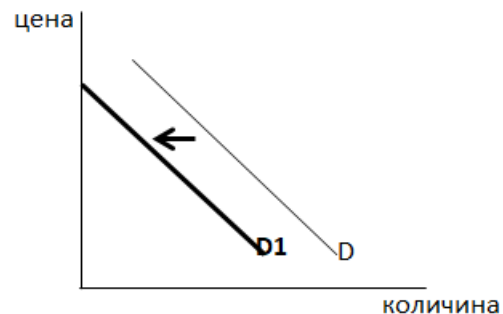
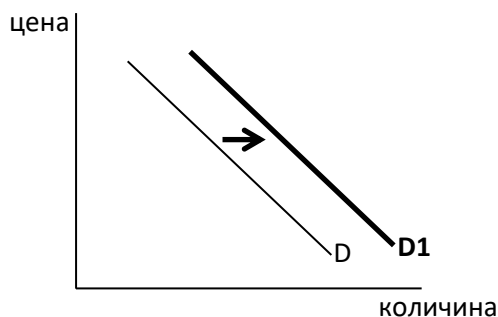
4. ТРЖИШНА ТРАЖЊА И ТРЖИШНА ПОНУДА

- **Тржишна тражња** представља (хоризонтални) збир свих индивидуалних тражњи за одређеним добром или услугом.
- **Тржишна понуда** представља (хоризонтални) збир свих индивидуалних понуда за одређеним добром или услугом.

5. ПОМЕРАЊЕ КРИВЕ ТРАЖЊЕ И ПОНУДЕ

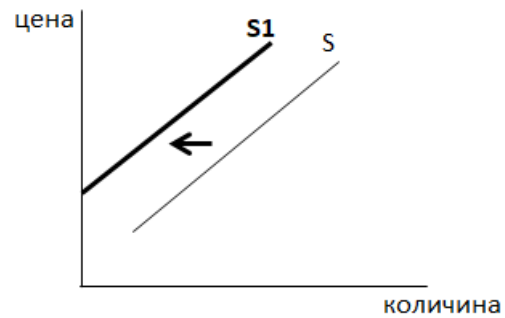
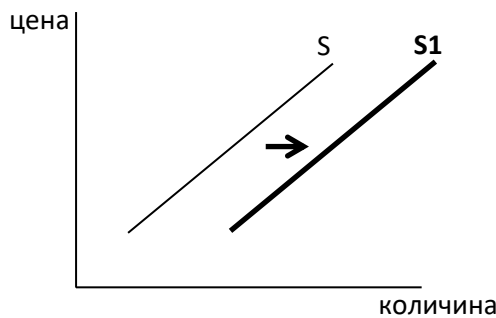
Померање криве тражње представља промену тражене количине за *сваки* ниво цена.

- ПОМЕРАЊЕ УДЕСНО → повећање тражене количине за сваки ниво цена
- ПОМЕРАЊЕ УЛЕВО → смањење тражене количине за сваки ниво цена

Померање криве понуде представља промену понуђене количине за *сваки* ниво цена.

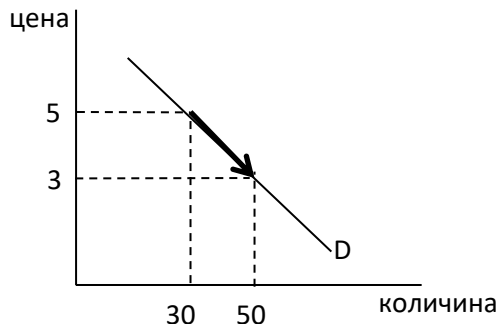
- ПОМЕРАЊЕ УДЕСНО → повећање понуђене количине за сваки ниво цена
- ПОМЕРАЊЕ УЛЕВО → смањење понуђене количине за сваки ниво цена

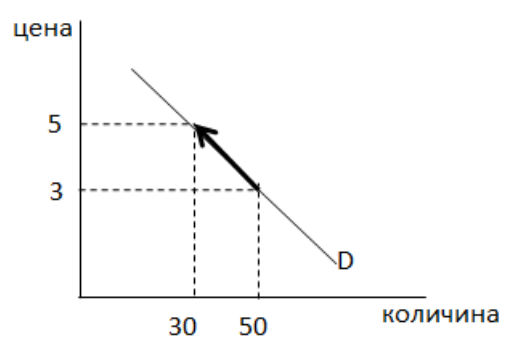
6. ПОМЕРАЊЕ ДУЖ КРИВЕ ТРАЖЊЕ И ПОНУДЕ

Померање дуж криве тражње представља промену тражене количине за *одређени* ниво цена.

- КРЕТАЊЕ НИЗ КРИВУ ТРАЖЊЕ → повећање тражене количине
- КРЕТАЊЕ УЗ КРИВУ ТРАЖЊЕ → смањење тражене количине

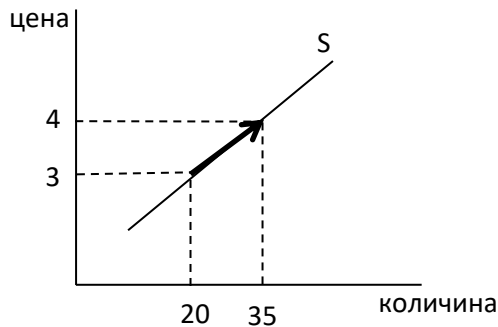
Ако се цена смањи са 5 на 3 динара по јединици, тражена количина се повећава са 30 на 50 комада.

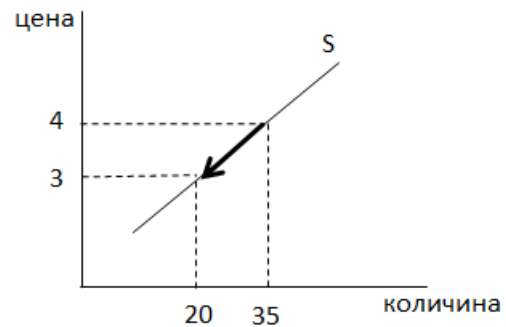
Ако се цена повећа са 3 на 5 динара по јединици, тражена количина се смањује са 50 на 30 комада.

Померање дуж криве понуде представља промену понуђене количине за *одређени* ниво цена.

- КРЕТАЊЕ УЗ КРИВУ ПОНУДЕ → повећање понуђене количине
- КРЕТАЊЕ НИЗ КРИВУ ПОНУДЕ → смањење понуђене количине

Ако се цена повећа са 3 на 4 динара по јединици, понуђена количина се повећава са 20 на 35 комада.

Ако се цена смањи са 4 на 3 динара по понуђена количина се смањује са 35 на 20 комада.

7. ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ПОМЕРАЊЕ КРИВЕ ТРАЖЊЕ

Када смо графички научили *како* се помера крива тражње, можемо детаљно анализирати *зашто* се крива тражње помера, тј. који су фактори који утичу на померање криве тражње. Они обухватају:

1. Доходак

На померање криве тражње утиче *промена дохотка*. Разликујемо два веома битна случаја:

- **НОРМАЛНА ДОБРА** → када се доходак повећа, расте тражња за овим добрима – и обрнуто (нпр. луксузни накит, јер када нам се повећа плата имаћемо више могућности да приуштимо себи и неке луксузне ствари). Веза између промене дохотка и тражње је директна ($\uparrow\uparrow$).
  - ПОВЕЋАЊЕ ДОХОТКА → тражња се помера удесно
  - СМАЊЕЊЕ ДОХОТКА → тражња се помера улево
- **ИНФЕРИОРНА ДОБРА** → када се доходак повећа, смањује се тражња за овим добрима – и обрнуто (нпр. тражња за градским превозом, јер када нам је већа плата више ћемо да се возимо својим аутомобилом или таксијем, а мање јавним превозом). Веза између промене дохотка и тражње је обрнута ($\downarrow\downarrow$).
  - ПОВЕЋАЊЕ ДОХОТКА → тражња се помера улево
  - СМАЊЕЊЕ ДОХОТКА → тражња се помера удесно

2. Цене сродних добара

На померање криве тражње утиче *промена цене сродних добара*.

Разликујемо два веома битна случаја:

- **ПРОМЕНА ЦЕНЕ СУПСТИТУТА** → Супститути су производи који могу једно друго да замене у потрошњи. Када се повећа цена супститута неког производа А, тражња за производом А се повећава, и обрнуто. На пример, кафа и чај су супститути. Уколико се повећа цена кафе, повећава се тражња за чајем, и обрнуто. Веза између промене цене и тражње је директна (↑↑).
  - ПОВЕЋАЊЕ ЦЕНЕ СУПСТИТУТА → тражња се помера удесно
  - СМАЊЕЊЕ ЦЕНЕ СУПСТИТУТА → тражња се помера улево
- **ПРОМЕНА ЦЕНЕ КОМПЛЕМЕНТА** → Комплементи су производи који „допуњују“ једно друго, односно често се заједно користе у потрошњи. Када се повећа цена комплемента неког производа А, тражња за производом А се смањује, и обрнуто. На пример, кафа и шећер су комплементи. Уколико се повећа цена шећера, смањује се тражња за кафом, и обрнуто. Веза између промене цене и тражње је обрнута (↓↑).
  - ПОВЕЋАЊЕ ЦЕНЕ КОМПЛЕМЕНТА → тражња се помера улево
  - СМАЊЕЊЕ ЦЕНЕ КОМПЛЕМЕНТА → тражња се помера удесно

3. Очекивања купаца

На померање криве тражње утичу *очекивања потрошача*, и то:

- **ОЧЕКИВАНО ПОВЕЋАЊЕ ЦЕНА У БУДУЋНОСТИ** → тражња се помера удесно (јер потрошачи желе да купе производ пре него што је дошло до повећања цена)
- **ОЧЕКИВАНО СМАЊЕЊЕ ЦЕНА У БУДУЋНОСТИ** → тражња се помера улево (јер потрошачи желе да сачекају снижење цена па тек онда да купе производ)

4. Остали фактори

Још неки од битних фактора који утичу на померање криве тражње су:

- промена укуса потрошача
- промена величине и структуре становништва итд.

Напомена: Немојте све ово учити напамет! Код задатака обавезно логички размишљајте шта ће се десити са функцијом тражње када дође до одређене промене.

---

8. ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ПОМЕРАЊЕ КРИВЕ ПОНУДЕ

Када смо графички научили *како* се помера крива понуде, можемо детаљно анализирати *зашто* се крива понуде помера, тј. који су фактори који утичу на померање криве понуде. Они обухватају:

1. Цене инпута производње (фактора производње)

На померање криве понуде утиче промена цене инпута који се користе у производњи (нпр. цена нафте).

- ПОВЕЋАЊЕ ЦЕНЕ ИНПУТА → понуда се помера улево (јер су већи трошкови производње, па продавци нуде мање производа на тржишту)
- СМАЊЕЊЕ ЦЕНЕ ИНПУТА → понуда се помера удесно (јер су нижи трошкови производње, па продавци нуде више производа на тржишту)

2. Технологија

На померање криве понуде на веома сличан начин утиче промена технологије (јер она такође утиче на промену трошкова производње).

- ПОБОЉШАЊЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ → понуда се помера удесно (јер су нижи трошкови производње, па продавци нуде више производа на тржишту)
- НАЗАДОВАЊЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ → понуда се помера улево (јер су већи трошкови производње, па продавци нуде мање производа на тржишту)

3. Очекивања продаваца

На померање криве понуде утичу очекивања произвођача тј. продаваца:

- ОЧЕКИВАНО ПОВЕЋАЊЕ ЦЕНА У БУДУЋНОСТИ → понуда се помера улево (јер произвођачи желе да сачекају повећање цена па тек онда да продају производ)
- ОЧЕКИВАНО СМАЊЕЊЕ ЦЕНА У БУДУЋНОСТИ → понуда се помера удесно (јер произвођачи желе да продају производ пре него што падну цене)

4. Остали фактори

Још неки од битних фактора који утичу на померање криве понуде су:

- промена броја продаваца
- природни и друштвени фактори (метеоролошки, еколошки итд.)

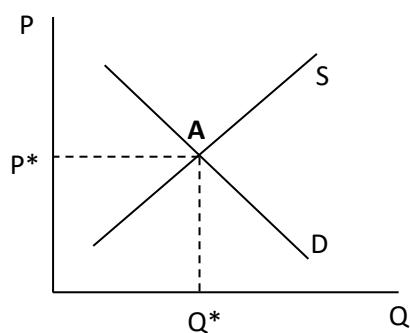
Напомена: Немојте све ово учити напамет! Код задатака обавезно логички размишљајте шта ће се десити са функцијом понуде када дође до одређене промене.

ПОНУДА И ТРАЖЊА ЗАЈЕДНО

❖ **РАВНОТЕЖА** ➔ ситуација у којој је цена достигла ниво где је понуђена количина једнака траженој количини

❖ **РАВНОТЕЖНА ЦЕНА** ➔ цена која изједначава тражену и понуђену количину

❖ **РАВНОТЕЖНА КОЛИЧИНА** ➔ тражена и понуђена количина по равнотежној цени

Равнотежа се успоставља у тачки А, где се функције понуде и тражње секу, односно где је тражена количина једнака понуђеној количини. Равнотежна количина је Q^* , а равнотежна цена која се успоставља на тржишту је P^* .

✓ **ВИШАК (ПРЕКОМЕРНА ПОНУДА)** ➔ ситуација када је понуђена количина већа од тражене количине

✓ **МАЊАК (ПРЕКОМЕРНА ТРАЖЊА)** ➔ ситуација када је понуђена количина мања од тражене количине

➡ Мањак и вишак ћемо детаљније обрадити у оквиру лекције 6

Онлајн курс из Основа економије (ОЕ)

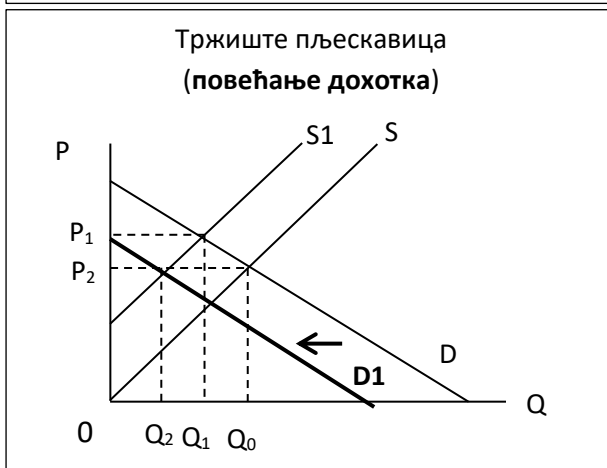
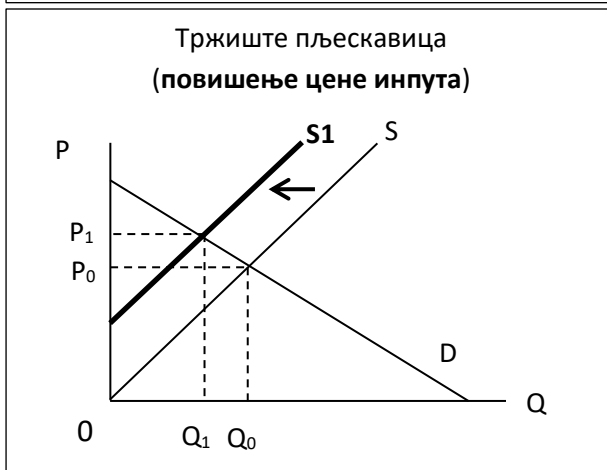
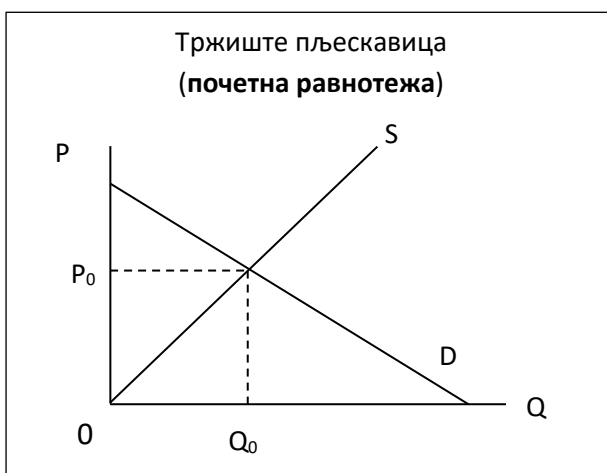
Сви графикони су детаљно објашњени и анимирани у боји у нашем онлајн курсу.

Више информација на skripteekof.com/osnovi-ekonomije

4. Тржишне силе понуде и тражње - задаци -

1. Пљескавице су инфериорно добро. Поскупело је млевено месо. Вама се повећао доходак. Прикажите почетну ситуацију у погледу тражње и понуде на тржишту пљескавица, као и промене које су настале. Какав је ефекат промена на равнотежну цену и количину?

Решење:

На хоризонталној оси означавамо количину Q (quantity), док на вертикалној оси означавамо цену P (price).

Понуда је растућа крива и означавамо је са S (supply).

Тражња је опадајућа крива и означавамо је са D (demand).

У пресеку ове две криве успоставља се тржишна равнотежа, где је равнотежна количина Q_0 и равнотежна цена P_0 .

Млевено месо представља инпут за производњу пљескавица. Стога, када дође до поскупљења млевеног меса, дошло је практично до **повећања цене инпута**. Ово помера криву понуде улево. Успоставља се нова равнотежа. Равнотежна количина се смањује са Q_0 на Q_1 , а равнотежна цена се повећава са P_0 на P_1 .

Речено је да су пљескавице инфериорно добро. Ово значи да када се доходак повећа, тражња за пљескавицама опада – и обрнуто, када се доходак смањи, тражња за пљескавицама расте.

У нашем случају, доходак се повећао, тако да тражња за пљескавицама опада, тј. помера се улево.

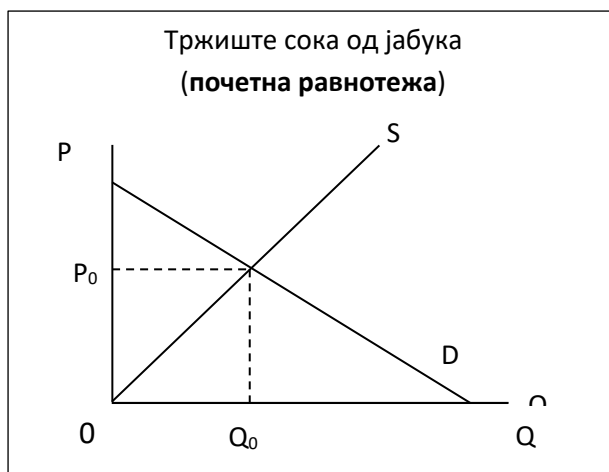
Успоставља се нова равнотежа. Равнотежна количина се смањује са Q_0 на Q_2 , а равнотежна цена се смањује на P_2 .

Са графикана можемо да закључимо следеће:

- **понуда** се смањила (крива S се померила улево)
- **тражња** се смањила (крива D се померила улево)
- **равнотежна тражена количина** се смањила (са Q_0 на Q_2).
- **равнотежна цена** има неодређену промену (прво се повећала, а потом смањила – не знамо тачне износе ових промена тако да не знамо ни коначан ефекат на равнотежну цену на тржишту).

2. Повећала се цена сока од крушке. Смањила се надница берача јабука. Прикажите почетну ситуацију у погледу тражње и понуде на тржишту сока од јабука, као и промене које су настале. Какав је ефекат промена на равнотежну цену и количину?

Решење:

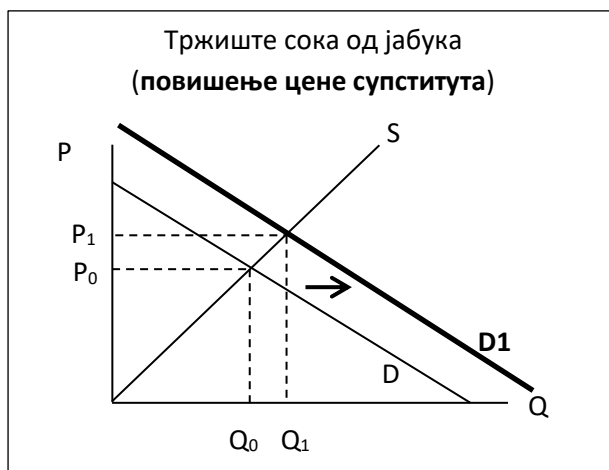

На хоризонталној оси означавамо количину Q (quantity), док на вертикалној оси означавамо цену P (price).

Понуда је растућа крива и означавамо је са S (supply).

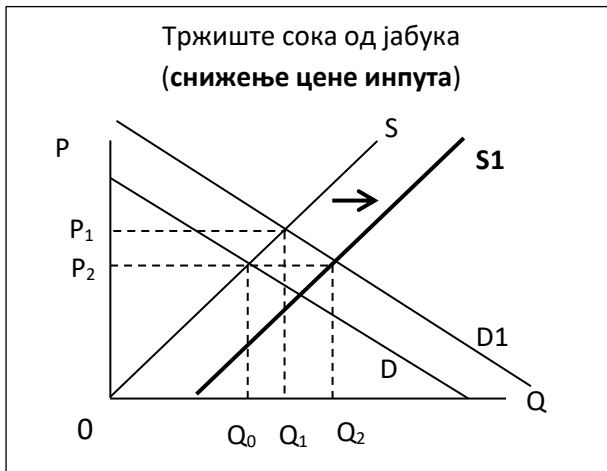
Тражња је опадајућа крива и означавамо је са D (demand).

У пресеку ове две криве успоставља се тржишна равнотежа, где је равнотежна количина Q_0 и равнотежна цена P_0 .

Сок од *крушке* представља супститут за сок од јабуке. С обзиром да се цена овог супститута повећала, то значи да се тражња за соком од јабука повећава. **Графички, тражња за соком од јабука се помера удесно.**

Успоставља се нова равнотежа. Равнотежна количина се повећава са Q_0 на Q_1 , а равнотежна цена се повећава са P_0 на P_1 .

Наднице берача јабука представљају инпут за произвођаче јабука. С обзиром да се надница берача јабука смањила, ово значи да је дошло до смањења цене инпута. **Гrafички, понуда сокова од јабука се помера удесно.**

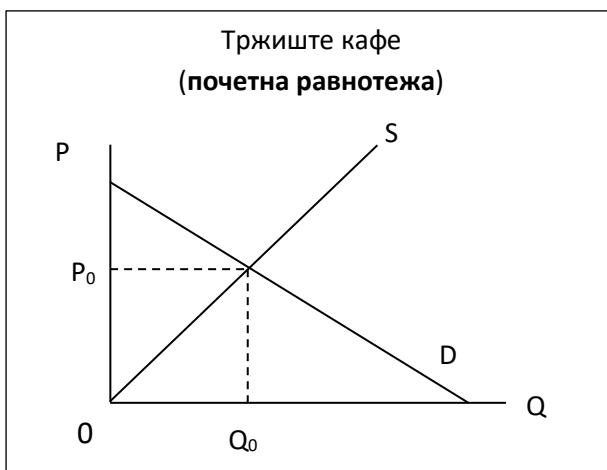
Успоставља се нова равнотежа. Равнотежна количина се повећава са Q_1 на Q_2 , а равнотежна цена се смањује са P_1 на P_2 .

Са графикона можемо да закључимо следеће:

- **понуда** се повећала (крива S се померила удесно)
- **тражња** се повећала (крива D се померила удесно)
- **равнотежна тражена количина** се повећала (са Q_0 на Q_2).
- **равнотежна цена** има неодређену промену (прво се повећала, а потом смањила – не знамо тачне износе ових промена тако да не знамо ни коначан ефекат на равнотежну цену на тржишту).

3. Повећала се цена шећера. Дошло је до технолошког напретка у производњи кафе. Прикажите почетну ситуацију у погледу тражње и понуде на тржишту кафе, као и промене које су настале. Какав је ефекат промена на равнотежну цену и количину?

Решење:

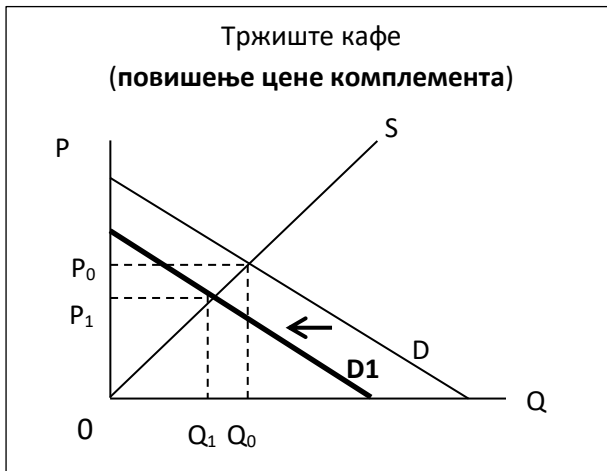

На хоризонталној оси означавамо количину Q (quantity), док на вертикалној оси означавамо цену P (price).

Понуда је растућа крива и означавамо је са S (supply).

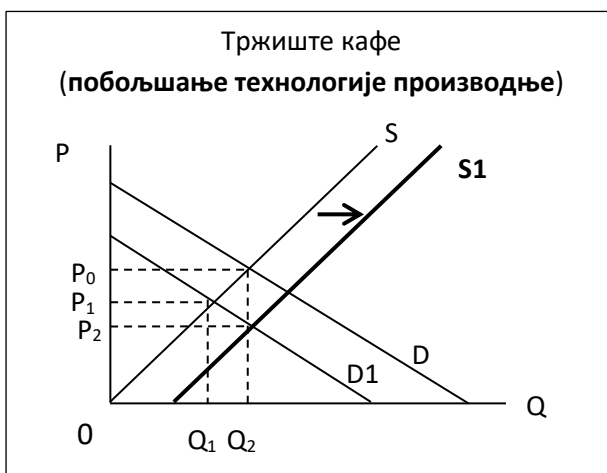
Тражња је опадајућа крива и означавамо је са D (demand).

У пресеку ове две криве успоставља се тржишна равнотежа, где је равнотежна количина Q_0 и равнотежна цена P_0 .

Шећер представља комплемент кафи (ова два производа се често користе заједно). С обзиром да се цена овог комплемента повећала, то значи да се тражња за кафом смањује. **Графички, тражња за кафом се помера улево.**

Успоставља се нова равнотежа. Равнотежна количина се смањује са Q_0 на Q_1 , а равнотежна цена се смањује са P_0 на P_1 .

Уколико дође до технолошког напретка у производњи кафе, долази до снижења трошкова у производњи кафе и тиме до повећања понуде за сваку дату цену P . **Графички, понуда кафе се помера удесно.**

Успоставља се нова равнотежа. Равнотежна количина се повећава са Q_1 на Q_2 , а равнотежна цена се смањује са P_1 на P_2 .

Са графикана можемо да закључимо следеће:

- **понуда** се повећала (крива S се померила удесно)
- **тражња** се смањила (крива D се померила улево)
- **равнотежна тражена цена** се смањила (са P_0 на P_2).
- **равнотежна количина** има неодређену промену (прво се смањила, а потом повећала – не знамо тачне износе ових промена тако да не знамо ни коначан ефекат на равнотежну количину на тржишту).

4. Пронађи равнотежу на тржишту и прикажи је графички у координатном систему. Дати су следећи подаци:

- понуда је дата функцијом:

$$Q_s = 6000 + 1000p$$

- тражња је дата функцијом:

$$Q_d = 24000 - 500p$$

Напомена:
Ово су директне функције тражње и понуде, $q = f(p)$.

Решење:

Математички, равнотежу на тржишту добијамо у пресеку понуде и тражње, односно када изједначимо дате функције. Другим речима, тражена количина Q_d и понуђена количина Q_s су једнаке:

$$Q_s = Q_d$$

За равнотежну цену добијамо следеће:

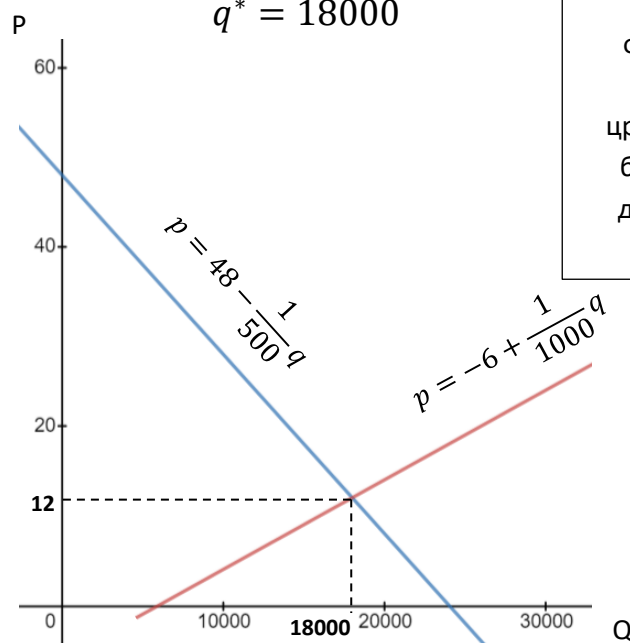
$$6000 + 1000p = 24000 - 500p$$

$$p^* = 12$$

Равнотежну количину добијамо заменом ове вредности за цену у функцију тражње или у функцију понуде (свеједно је):

$$q = 6000 + 1000 \cdot 12$$

$$q^* = 18000$$

Напомена:
Ово су **инверзне** функције тражње и понуде (згодне за цртање), $p = f(q)$. Да бисте их добили, из директних функција изразите сâмо p .

5. Претпоставимо идентичне податке о понуди и тражњи из претходног задатка. Понуда се повећала на Q_s' која је дата следећом функцијом:

$$Q_s' = 9000 + 1000p$$

Пронађи нову равнотежу на тржишту и прикажи илустрацијом.

Решење:

Математички, нову равнотежу добијамо када изједначимо нову функцију понуде Q_s' и стару функцију тражње Q_d (јер се тражња није мењала):

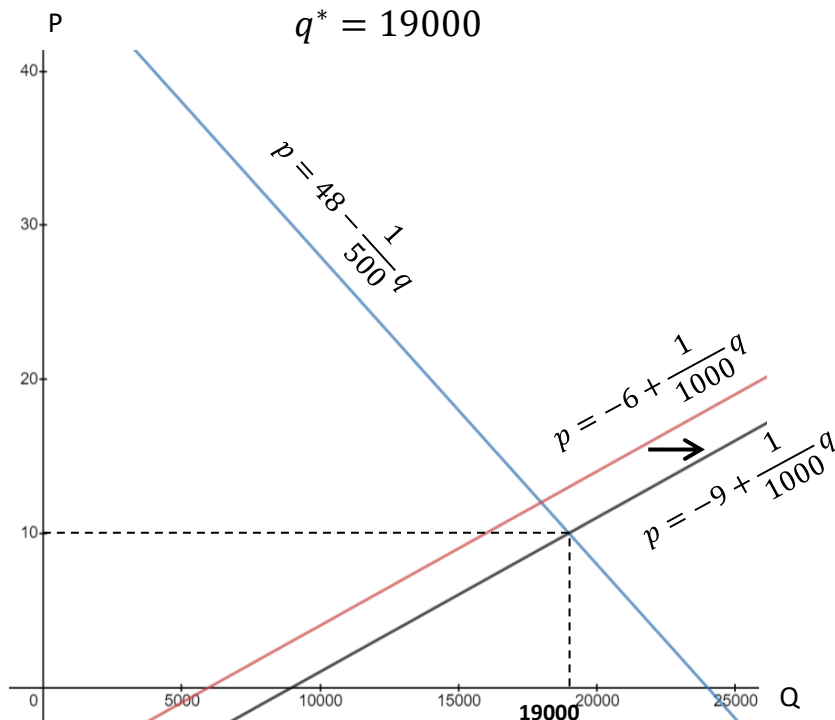
$$24000 - 500p = 9000 + 1000p$$

$$p^* = 10$$

Равнотежну количину добијамо заменом ове вредности за цену у функцију тражње или у нову функцију понуде (свеједно је):

$$q = 9000 + 1000 \cdot 10$$

$$q^* = 19000$$

ОНЛАЈН КУРС ИЗ ОСНОВА ЕКОНОМИЈЕ

Помоћу преко 400 видео клипова, 30 сати видео садржаја и 300 додатних испитних задатака спремите испит за највише оцене!

Више информација на skriptekof.com/osnovi-ekonomije